

วัฒนธรรม

chathip@nationgroup.com

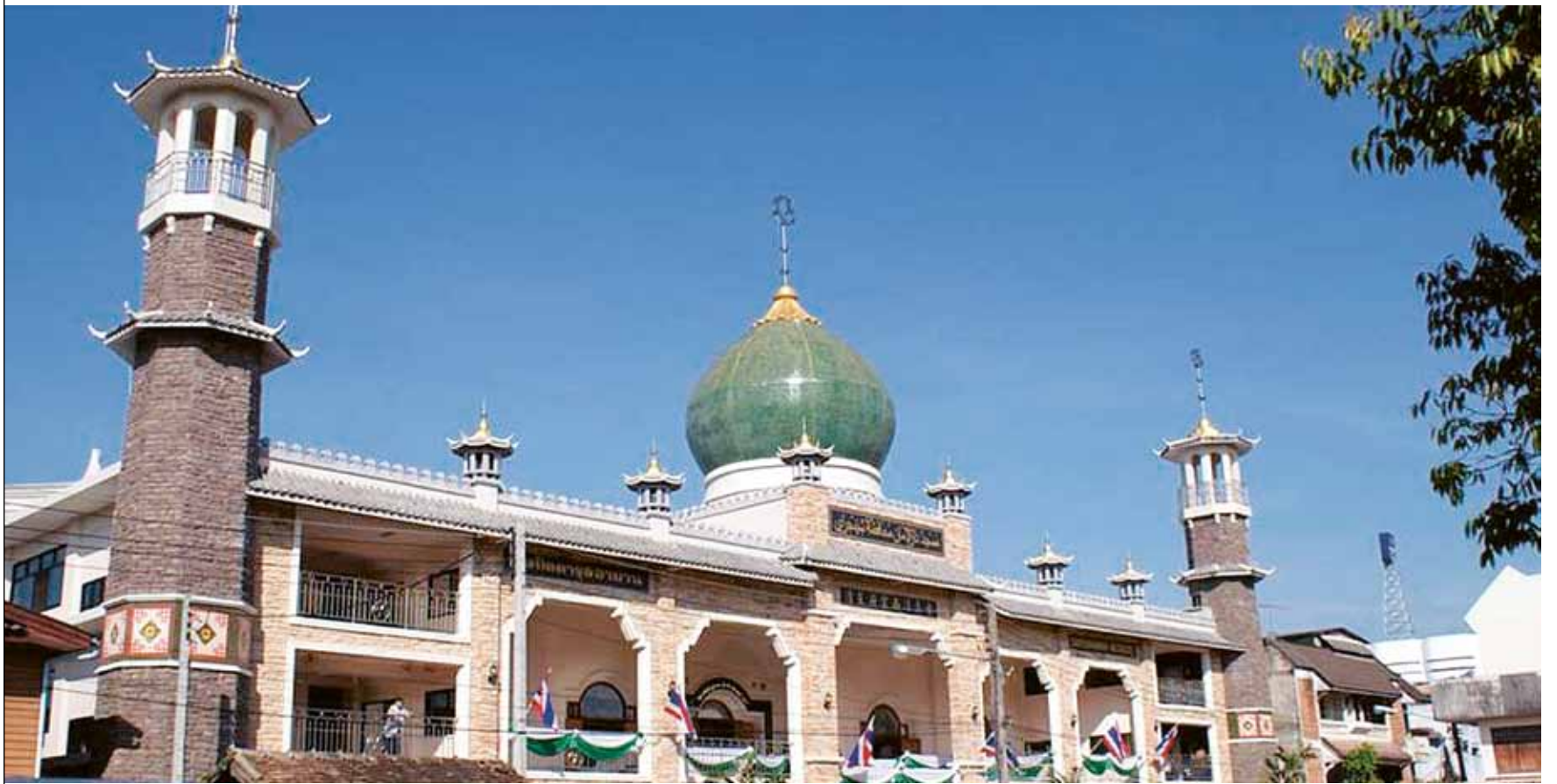
...คำตอบไม่ได้ทำให้เราแจ่ม คำถามต่างหาก... Eugene Ionesco

พหุวัฒนธรรม กับความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย

ความหมายของ "พหุวัฒนธรรม" ในทางวิชาการอาจมองได้จากหลายแนวคิด ทฤษฎี แต่เป้าหมายสำคัญของพหุวัฒนธรรม ก็คือ การทำให้คนที่มีความเชื่อและแบบแผนชีวิตต่างกันอยู่ร่วมกันได้ในสังคม และมีความเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) พยายามนำเรื่อง "พหุวัฒนธรรม" (Cultural Pluralism) มาเป็น เครื่องมือสำหรับการทำความเข้าใจถึงความหลากหลายของวิถีชีวิตของผู้คน เพื่อที่จะทำให้เกิดการตระหนักรู้ว่า ความแตกต่างทางวัฒนธรรมไม่ใช่อุปสรรคในการอยู่ร่วมกัน ในทางตรงข้ามหากทำความเข้าใจ และ "มองเห็น" ว่า วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนอื่นมีคุณค่าในแนวทางของตัวเองจะช่วยให้เราลดอคติ ลดการดูหมิ่นเหยียดหยาม และสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ โดยปราศจากการแบ่งแยก กีดกัน หรือเลือกปฏิบัติ

ดร.ณฤพณ์ ดั่งวงวิเศษ นักวิชาการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ซึ่งให้ความสำคัญและเชี่ยวชาญในประเด็นเพศวิถี (Sexuality) บอกว่า "ในเรื่องความหลากหลายเพศก็เป็นส่วนหนึ่งของความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพราะเรื่องเพศไม่ใช่เป็นเพียงสรีระร่างกายหรืออวัยวะเพศ หากแต่เกี่ยวข้องกับแบบแผนการดำเนินชีวิต ค่านิยม วิถีคิด ทักษะคิด การให้ความหมาย และการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม จะเห็นได้ว่าการแสดงออกในเรื่องเพศของมนุษย์จะถูกกำกับและจัดระเบียบด้วยบรรทัดฐาน หรือกฎเกณฑ์ทางสังคม ซึ่งทำให้การแสดงพฤติกรรมหรืออัตลักษณ์ทางเพศบางแบบได้รับการยอมรับมากกว่าแบบอื่นๆ"

มัสยิดดารุลอามาน เชียงราย สถาปัตยกรรมอิสลามผสมผสานศิลปะจีน

หนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสำคัญกับประวัติศาสตร์ชาติไทยอย่างมากคือกลุ่ม "ชาวไทยมุสลิม" ที่แม้จะมีเชื้อสายหรือภาษาแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ทว่าสิ่งหนึ่งที่ทุกชุมชนมุสลิมยังคงอัตลักษณ์ร่วมกันไว้ ก็คือการมี "สุเหร่า" หรือ "มัสยิด" เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ศูนย์กลางแห่งความศรัทธาและความเชื่อ และยังเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนวิถีชีวิตในแบบมุสลิม

มองมุสลิม ผ่านบ้านของพระเจ้า

แม้ว่าปัจจุบันอาจมีความเชื่อที่ว่า สังคมยอมรับได้กับพฤติกรรมทางเพศที่หลากหลายรูปแบบ แต่ในการศึกษาของแวดวงวิชาการด้านนี้ ก็ยังพบว่า การยอมรับหรือการปฏิเสธ "ปฏิบัติทางเพศ" (Sexual practice) ยังเป็นเรื่องที่ยากต่อการตัดสินว่าอะไรถูกหรือผิด เพราะมนุษย์จะให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมทางเพศภายใต้ระบบคิดที่ไม่เหมือนกัน ดร.ณฤพณ์ บอกอีกว่า "การศึกษาอคติต่อพฤติกรรมทางเพศบางแบบ เช่น การรักเพศเดียวกัน (Homosexuality) หรือ การแต่งตัวข้ามเพศ (ชายแต่งเป็นหญิง) (Transgenderism) มักจะมาจากความเชื่อทางศาสนาที่ไม่ยอมรับการมีเพศสัมพันธ์นอกกรอบครอบครัวหญิงชาย รวมทั้งความรู้วิทยาศาสตร์ที่จัดประเภทความสัมพันธ์ทางเพศในแบบหญิงชายว่าเป็นสิ่งที่ ถูกต้องตามธรรมชาติ ความรู้และความเชื่อนี้คือตัวอย่างของการสร้างอคติและความลำเอียงในสังคมตะวันตก ที่นำไปสู่การลงโทษ กีดกัน และดูหมิ่นเหยียดหยามมนุษย์ที่มีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่สอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนาและวิทยาศาสตร์"

ในสังคมไทยสมัยใหม่ เรายอมรับการแสดงบทบาทหญิงชายที่เป็นไปตามเพศสรีระหรือเพศตามกำเนิด หากบุคคลแสดงบทบาททางเพศไม่สอดคล้องกับเพศธรรมชาติ ก็อาจถูกกล่าวหาว่าเป็น "คนผิดปกติ" นอกจากนี้ กฎเกณฑ์ทางสังคมยังมีส่วนกำหนดให้ชายหญิงต้องปฏิบัติตามบรรทัดฐาน เช่น ผู้ชายต้องบрут ผู้หญิงต้องเป็นแม่บ้าน และรักษาพรมาจารี การแสดงความรักต่อเพศตรงข้ามเป็นสิ่งที่ยอมรับ ในขณะที่การแสดงความรักต่อเพศเดียวกันเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ ผู้ชายต้องเข้มแข็ง ต้องไม่แสดงกิริยาอาการแบบผู้หญิง หากผู้ชายแต่งตัวเป็นหญิงก็จะถูกมองว่า "เบี่ยงเบนทางเพศ" ดังนั้น ทักษะคิดทางสังคมในเรื่องเพศ จึงเป็นเรื่องที่เราต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจ ไม่ใช่เพียงของ "โครงการวิจัยหรือความหลากหลายทางเพศ" เพื่อที่จะมองว่ากฎระเบียบและความเชื่อที่เราดีต่อการแสดงพฤติกรรมและอัตลักษณ์ทางเพศนั้นเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา ทักษะคิดทางเพศของคนไทยปัจจุบันอาจเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้ความรู้สมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็วิทยาศาสตร์ การแพทย์ ชีววิทยา และจิตวิทยา ซึ่งมีตรรกะและวิธีคิดที่ต่างไปจากความรู้ท้องถิ่นและปฏิบัติการณ์ในชีวิตประจำวัน หากพิจารณาถึงกรอบแนวคิดให้บุคคลสามารถแสดงออกทางเพศได้หลากหลาย จะพบว่าสังคมไทยมีพื้นที่ให้กับสิ่งเหล่านี้มานานแล้ว เช่น พื้นที่ในพิธีกรรมของการเป็นช่างทรง การแสดงละคร การแสดงพื้นบ้าน งานเทศกาลประจำปี งานวัด งานบุญต่างๆ พื้นที่เหล่านี้ยอมให้บุคคลสามารถแสดงบทบาทความเป็หญิงชายได้อย่างอิสระ

พื้นที่ทางวัฒนธรรมในสังคมไทย อาจจะสร้างความเป็มิตรให้กับความหลากหลายทางเพศได้ดีกว่าพื้นที่สังคมสมัยใหม่ที่ใช้วิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ ดังนั้น หากเราเริ่มหันมาเรียนรู้เกี่ยวกับการแสดงความหลากหลายทางเพศในบริบทเหล่านี้จะช่วยให้เห็นถึงลักษณะ "ยืดหยุ่น" (Flexibility) และการเปิดกว้างในการแสดงอัตลักษณ์หรือตัวตนทางเพศ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพหุวัฒนธรรม"

ดร.ณฤพณ์ ได้กล่าวถึง โครงการวิจัยเรื่องดังกล่าวว่า "ประเด็นหลักคือต้องการทำความเข้าใจวิธีคิดและปฏิบัติทางเพศในระดับท้องถิ่น เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มา ทบทวนตรวจสอบความรู้เรื่องเพศและหลักเชิงคุณธรรมองด้วยความรู้ระดับสังคม ไม่ว่าจะเป็ระบบรักต่างเพศ (Heterosexual Norm) และเพศศาสตร์ (Sexology) ซึ่งมีอิทธิพลต่อการนิยามความหมายต่างๆ ในการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม โครงการวิจัยนี้พยายามใช้แนวทางมานุษยวิทยา เพื่อที่จะเข้าไปประสานการค้นคว้าท้องถิ่นซึ่งมีพื้นที่ทางวัฒนธรรมในการแสดงความหลากหลายทางเพศ ความเข้าใจเหล่านี้จะช่วยให้เห็นถึงลักษณะ "ยืดหยุ่น" (Flexibility) และการเปิดกว้างในการแสดงอัตลักษณ์หรือตัวตนทางเพศ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพหุวัฒนธรรม"

ผู้สนใจสามารถเข้าร่วมฟังและติดตามข่าวสารการบรรยายแต่ละครั้งได้ที่ www.sac.or.th หรือสอบถามโทร. 0 2880 9429

ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

• ชาธิป สุวรรณทอง

การเสวนาวิชาการ เรื่อง "สุเหร่ามุสลิม : ภาพสะท้อนบ้านแห่งหัวใจไทย" โดยโครงการพิทักษ์มรดกสยาม สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ นำเสนอมุมมองว่าด้วยความสำคัญของมัสยิดกับวัฒนธรรมมุสลิมในสังคมไทย

ดร.จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์ อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอว่า คำว่า "สุเหร่า" เป็นคำหนึ่งที่เรียกสถานที่สักการะพระเจ้า เป็นคำที่ได้มาจากโกลมลายผ่านภาษาพม่าแต่คำอาหรับจริงๆ คือ "มัสยิด" ที่แปลว่า "บ้านของพระเจ้า" หรือ "ที่สักการะพระเจ้า" นอกจากนี้ยังมีการใช้คำว่า "กุฎี" เช่น "กุฎีกลาง" "กุฎีเจริญพาสัน" ซึ่งมาจากคำในภาษาอาหรับแปลว่า "แท่น" หรือ "ที่ประทับ" หมายถึง "แท่นที่ประทับของพระเจ้า" เป็นที่มาของคำว่า "กุฎี" ที่เราใช้เรียกอาคารหรือที่ทุกวันนี้ ส่วนในอิหร่านมีคำว่า "ตะเกียบ" หมายถึงสถานที่สักการะพระเจ้า ดังปรากฏว่ามี "มัสยิดตะเกียบ" อยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

...ระเบียบแบบแผนของอิสลามมาจาก 2 ประการ อย่างแรกคือ อัลกุรอาน เคยมีผู้นำประเทศพูดออกทีวีบอกว่ามีปัญหามากได้ตั้งสังคายนาพระคัมภีร์ อัลกุรอาน ผมฟังแล้วแทบตกเก้าอี้ นั่นแสดงว่าคนระดับผู้นำประเทศแต่ความรู้

ผศ.ดร.อาดิตร์ อิตริส รัตนะสนี

ดร.จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์

พญ.เพชรดา โต๊ะมีนา

เรื่องอิสลามเป็นศูนย์ พระคัมภีร์อัลกุรอานนั้นสังคายนาไม่ได้เพราะเป็นวจนะของพระเจ้า อีกอย่างคือ "ฮาดิซ" หรือ วัตรปฏิบัติ เพราะอัลกุรอานเป็นเรื่องสูงต้องตีความ แต่ในการปฏิบัติ เช่น การละหมาด การถือศีลอด ต้องดูจากฮาดิซ หรือสิ่งที่พระศาสนตามุฮัมมัดได้ปฏิบัติและมีบันทึกไว้"

ภาคใต้ยังมีอีกคำคือ "บาระเซาะห์" เป็นคำภาษาชวา หมายถึงสถานที่ละหมาดแต่มีขนาดเล็กไม่ใหญ่

"ย้อนไปสมัยจอมพลป.พิบูลย์สงคราม มีการประกาศรัฐนิยม บังคับให้คนมีวัฒนธรรมเดียว นั่นคือปัญหา จากจุดนั้นจนถึงทว่านี่คือการประสานวัฒนธรรมไทยกับมุสลิมมากขึ้น ทั้งเรื่องของภาษาหรือวัฒนธรรมการไหว้ สำหรับมุสลิมแล้วอะไรที่ไม่ขัดกับหลักศาสนาสามารถทำได้หมด ถ้าไม่ผิดคัมภีร์ก็อยู่ร่วมกันได้"

ขณะที่ พญ.เพชรดา โต๊ะมีนา ผู้อำนวยการศูนย์สุขภาพจิตที่ 15 (จังหวัดขอนแก่น) เสนอว่า นอกจากคำว่า สุเหร่าหรือมัสยิด คนในสามจังหวัดชายแดน

แต่มุสลิมจะไม่มัสยิดเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการสอนศาสนา อบรมวิถีชีวิต ช่วยเหลือผู้ประสบภัย พิธีแต่งงาน พิธีศพ เด็กเกิดใหม่ ก็จะมาร่วมกันที่มัสยิด จึงถือว่ามัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชน"

ในส่วนของการปิดอาคารการออกแบบมัสยิด มีข้อกำหนดที่สำคัญคือ ในมัสยิดจะไม่มีรูปเคารพหรือภาพของสิ่งมีชีวิต ศิลปะการออกแบบมัสยิดจึงออกมาในรูปแบบของลวดลายเรขาคณิต ลวดลายที่ซพรณ อักษรประดิษฐ์ พระนามพระเจ้า ศาสดา คัมภีร์ บทละหมาด และยังสามารถผสมผสานกับรูปแบบสถาปัตยกรรมท้องถิ่นได้อีกด้วย

ด้าน ศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสนอว่า มัสยิดมีหน้าที่ในทางศาสนาและหน้าที่ในทางสังคมการเมือง เป็นที่ของสัมพันธ์ภาพของมนุษย์ในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นที่สอน คัมภีร์ ปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยน ไม่ใช่เรื่องธรรมดาแต่เป็นที่ยอมรับแลกเปลี่ยนเป็นเรื่องปัญหาของโลกถึงการเมืองท้องถิ่น

"หลังเหตุการณ์ 9/11 ประเทศต่างๆ ก็จับจ้องมัสยิด ซึ่งผมมองว่าน่าเศร้า เพราะตำรวจทหารมาเฝ้าแล้วเป็นกังวลเวลาเด็กหนุ่มมุสลิมเดินออกมาจากมัสยิด แต่ไม่เป็กังวลเวลาเด็กหนุ่มมุสลิมเดินออกมาจากบาร์ แสดงว่าบางอย่างในสังคมมันผิดเพี้ยนนะ"

ศ.ดร.ชัยวัฒน์ ยังระบุว่า สำหรับมุสลิม คัมภีร์อัลกุรอานไม่ใช่เป็นเพียงหนังสือแต่เป็นบางสิ่งที่ถือว่าอยู่ใกล้พระเป็นเจ้าที่สุด เพราะถือว่าที่อยู่ในนั้นเป็นน้อยคำของพระเป็นเจ้า "อิสลามไม่มีรูปเคารพหรือการเข้าใกล้พระเจ้าอย่างอื่นนอกจากการละหมาดและอัลกุรอานคือคำของพระเจ้า เพราะฉะนั้นเมื่อปาสดอร์เจสันในสหรัฐฯ ประกาศจะยกเลิกอัลกุรอาน ถูกว่าจะไม่มุสลิมถึงโกรธเพราะที่แก่ที่ไม่ใช่คนหนึ่งสื่อ แต่แก้อยู่คำของพระเป็นเจ้าซึ่งมุสลิมเขาใช้อยู่ทุกวัน แสดงว่าเขาไม่เข้าศาสนาอิสลามเลย เราไม่ได้ถูกสอนให้ศรัทธาในกูรอานเพียงอย่างเดียว แต่คัมภีร์ของพระเป็นเจ้าไม่ว่าจะเป็นคัมภีร์ของศาสนาอย่าง โหราห์ หรือที่เราเรียกว่า เตาธอ หรือไบเบิล พวกนี้เราก็กิน..."

"...สำหรับเราไม่สามารถจะไปเผาหนังสือศักดิ์สิทธิ์ของคนอื่น นี่ไม่ใช่วิถีของอิสลามที่จะไปทำเช่นนั้น"